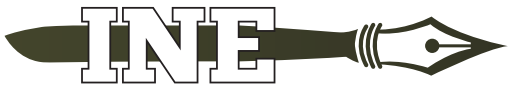

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Η πρόταση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ για τον κατώτατο μισθό στην Ελλάδα το 2021

Περιεχόμενα

σελ. 3

1. Ο κατώτατος μισθός ως αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής και της κοινωνικής ανάπτυξης

σελ. 8

2. Οι προϋποθέσεις για την οικονομική και την κοινωνική αποτελεσματικότητα του κατώτατου μισθού

σελ. 12

3. Η σημασία της αύξησης του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα: Εμπειρικά ευρήματα

σελ. 20

4. Μακροοικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της αύξησης του κατώτατου μισθού

σελ. 25

Βιβλιογραφία

1

Ο κατώτατος μισθός ως αναπόσπαστο μέρος της οικονομικής και της κοινωνικής ανάπτυξης

Η κρίση στην αγορά εργασίας που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19 έχει αυξήσει την πιθανότητα σημαντικής υποβάθμισης του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, και ειδικά των πιο ευάλωτων ομάδων, θέτοντας πολλές οικογένειες σε κίνδυνο υλικής αποστέρησης και συρρίκνωσης του βιοτικού επιπέδου τους. Αν στο αποτέλεσμα αυτό συνεκτιμήσουμε τη μεγάλη μείωση του κατώτατου μισθού, των μισθών και του διαθέσιμου εισοδήματος, η οποία συντελέστηκε στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, είναι ζωτικής σημασίας να υπάρξουν παρεμβάσεις και να ληφθούν μέτρα πολιτικής που να αποσκοπούν στην προστασία του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και των οικογενειών τους, καθώς επίσης και στην αποτροπή κάθε κινδύνου περαιτέρω αύξησης των επιπέδων φτώχειας και οικονομικής ανισότητας. Στο πλαίσιο αυτό, ο κατώτατος μισθός θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως ένα ιδιαίτερα πολύτιμο εργαλείο αντιμετώπισης των συνθηκών αυτών και, παράλληλα, ως ένα μέσο ενίσχυσης της εγχώριας ζήτησης και της οικονομικής δραστηριότητας.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι ο πρωταρχικός στόχος της θεσμοθέτησης του κατώτατου μισθού είναι η προστασία των εργαζομένων από μια χαμηλή αμοιβή η οποία δεν θα διασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Πολλές μελέτες έχουν επίσης αναγνωρίσει ως πρόσθετο όφελος του θεσμού του κατώτατου μισθού τη σημαντική συμβολή του στην προώθηση της οικονομικής ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Αυτό συμβαίνει γιατί ο κατώτατος μισθός καθορίζει τις αποδοχές και βελτιώνει τις συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων που βρίσκονται στο χαμηλότερο επίπεδο της κατανομής των μισθών (ILO, 2016). Μάλιστα, ο ILO, στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Συμφώνου για την Απασχόληση, το οποίο υιοθέτησε το 2009 (βλ. ILO, 2009), πρότεινε με εμφατικό τρόπο την τακτική αύξηση των κατώτατων μισθών ως κύρια επιλογή για τη μείωση της φτώχειας και των ανισοτήτων, τον περιορισμό των διαφορών στις αμοιβές των φύλων, την αποτροπή μιας επιδείνωσης στις συνθήκες εργασίας, την αύξηση της ζήτησης και την ισχυροποίηση της οικονομικής σταθερότη-

τας και της μεγέθυνσης, κάνοντας ρητή αναφορά στη Σύμβαση για τον καθορισμό των κατώτατων μισθών. Επιπλέον, η εκατονταετής δήλωση του ILO για το μέλλον της εργασίας τόνισε τη σημασία της ενίσχυσης των θεσμών της αγοράς εργασίας και της προστασίας των εργαζομένων μέσω, μεταξύ άλλων, της εφαρμογής ενός «επαρκούς κατώτατου μισθού» (ILO, 2019), υπογραμμίζοντας τον κεντρικό ρόλο του κοινωνικού διαλόγου και των συλλογικών διαπραγματεύσεων στον καθορισμό των κατώτατων μισθών.

Επιπλέον, στη διάρκεια του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε διαβούλευση με τους Ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους, η οποία κατέληξε στην προώθηση πρωτοβουλίας για τη διασφάλιση του δικαιώματος κάθε εργαζομένου στην ΕΕ σε έναν δίκαιο κατώτατο μισθό. Η προτεινόμενη ευρωπαϊκή οδηγία για τους κατώτατους μισθούς, η οποία δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2020, αποτελεί θεμελιώδη αλλαγή στη στάση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη ρύθμιση της απασχόλησης. Μέχρι πολύ πρόσφατα, η Επιτροπή εξακολουθούσε να θεωρεί τους επαρκείς κατώτατους μισθούς και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις ουσιαστικά θεσμικά εμπόδια και ακαμψίες στην ελεύθερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, με συνακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα, στην απασχόληση και στην ανάπτυξη. Η προσέγγιση αυτή, που κυριάρχησε στον σχεδιασμό των τριών ελληνικών προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής τα οποία οδήγησαν στην ευρεία απορρύθμιση της αγοράς εργασίας, στην αποσυγκεντροποίηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συμβάσεων εργασίας και στη δραματική μείωση του κατώτατου μισθού, όπως και στην επινόηση του υπο-κατώτατου μισθού, έχει πλέον αλλάξει.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει ότι για την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών εργασίας και διαβίωσης, αλλά και για την οικοδόμηση δίκαιων και ανθεκτικών οικονομιών και κοινωνιών, είναι ουσιαστικό να διασφαλίζεται ότι οι εργαζόμενοι στην Ένωση αμείβονται με επαρκείς και δίκαιους μισθούς (European Commission, 2020a). Υποστηρίζεται επίσης ότι οι επαρκείς μισθοί αποτελούν ουσιώδες συστατικό στοιχείο του μοντέ-

λου της ΕΕ για μια κοινωνική οικονομία της αγοράς. Η σύγκλιση μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα αυτό, μέσω πλέον και της διαδικασίας του ευρωπαϊκού εξαμήνου, συμβάλλει στην εκπλήρωση της επίτευξης κοινής ευημερίας στην ΕΕ.

Στο πλαίσιο της νέας προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι λοιπόν αναγκαία η διαμόρφωση ενός επαρκούς κατώτατου μισθού που να εξασφαλίζει την ικανοποίηση των αναγκών του εργαζομένου και της οικογένειάς του υπό το πρίσμα των εθνικών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. Αυτό, σε συνδυασμό με τη διεύρυνση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και του κοινωνικού διαλόγου, αξιολογείται ως αναγκαία πρωτοβουλία για την αναστροφή της αυξανόμενης πόλωσης των εισοδημάτων, της εργασιακής φτώχειας και ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης (European Commission, 2020a). Αξίζει να σημειωθεί ότι η προτεινόμενη ευρωπαϊκή οδηγία αποτελεί ένα σαφές βήμα που προάγει τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ σε σχέση με το δικαίωμα των εργαζομένων σε δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας (άρθρο 31). Επιπλέον, η προτεινόμενη οδηγία συμβάλλει στην πραγμάτωση βασικών αρχών (2, 3, 6, 8) του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Είναι ιδιαιτέρως θετική εξέλιξη ότι η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για επαρκείς και δίκαιους κατώτατους μισθούς φαίνεται να λαμβάνει υπόψη τις ουσιαστικές πτυχές της επιστημονικής συζήτησης για τον «μισθό διαβίωσης», δηλαδή για ένα επίπεδο κατώτατης αμοιβής η οποία όχι μόνο προβλέπει ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο για τον εργαζόμενο και την οικογένειά του, αλλά επιτρέπει επίσης στους εργαζομένους να συμμετέχουν πλήρως σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Αξιοσημείωτο είναι ότι η εξασφάλιση ενός επαρκούς εισοδήματος για ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο θα απαιτήσει σημαντικές αυξήσεις των κατώτατων μισθών σε όλα σχεδόν τα κράτη-μέλη, ωστόσο ο μεσοπρόθεσμος αυτός στόχος, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Επιτροπής, θα αποφέρει σαφή οικονομικά και κοινωνικά οφέλη και θα συμβάλει στη διασφάλιση δίκαιων συνθηκών εργασίας.

Η σημασία της ευρωπαϊκής πρωτοβουλίας και οδηγίας για τον κατώτατο μισθό αποκτά μεγαλύτερη σημασία και επίδραση καθώς συνάδει πλήρως με τη στρατηγική της βιώσιμης και δίκαιης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς που βρίσκεται στο επίκεντρο της Ατζέντας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη το 2030, στην υλοποίηση της οποίας έχει δεσμευτεί και η Ελλάδα. Η Ατζέντα 2030 υπογραμμίζει ότι η αύξηση της παραγωγικότητας θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσω ποιοτικών επενδύσεων οι οποίες θα οδηγούν στην τεχνολογική αναβάθμιση της διαδικασίας παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών και στην ενίσχυση της καινοτομίας και όχι μέσω της αύξησης του όγκου και της εντατικοποίησης της εργασίας. Επίσης, η Ατζέντα 2030 αναγνωρίζει την πρωταρχική σημασία της πλήρους απασχόλησης, της ισότητας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εργαζομένων για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ανισότητας. Υποστηρίζεται ότι οι καλύτερες μισθολογικές πολιτικές επηρεάζουν θετικά τα επίπεδα εισοδήματος και κατανάλωσης των νοικοκυριών και την ικανότητα των γονέων να επενδύσουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Επιπλέον, συμβάλλουν στη μείωση των διακρίσεων κατά των νέων και των γυναικών, στη μείωση της φτώχειας και της οικονομικής ανισότητας, ενώ έχουν θετική επίδραση στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική ένταξη. Οι κατάλληλες μισθολογικές πολιτικές θεωρούνται αναπόσπαστο στοιχείο της αναπτυξιακής στρατηγικής της χώρας για τη δημιουργία ενός πιο ανθεκτικού, βιώσιμου και διατηρήσιμου υποδείγματος ανάπτυξης, με κοινωνική πρόνοια, περισσότερη δικαιοσύνη και χωρίς αποκλεισμούς (ΙΝΕ ΓΣΕΕ – ΚΑΝΕΠ, 2020).

2

Οι προϋποθέσεις για την οικονομική και την κοινωνική αποτελεσματικότητα του κατώτατου μισθού

Προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της επίδρασης του κατώτατου μισθού στην οικονομική και την κοινωνική σταθερότητα και ανάπτυξη, είναι αναγκαία τα εξής (ILO, 2020):

- Η επέκταση της νομικής προστασίας, έτσι ώστε να αυξηθεί η πρόσβαση των εργαζομένων σε προστασία με τη μορφή του κατώτατου μισθού.
- Η ενίσχυση των υπηρεσιών επιθεώρησης εργασίας και η λήψη μέτρων για την προώθηση της συμμόρφωσης των εργοδοτών με τη νομοθεσία περί κατώτατου μισθού. Το εύρος της συμμόρφωσης θα εξαρτηθεί από την ουσιαστική αντιμετώπιση της εργοδοτικής παραβατικότητας και τον περιορισμό των άτυπων μορφών εργασίας.
- Ο προσδιορισμός ενός επαρκούς επιπέδου κατώτατου μισθού που θα διασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους εργαζομένους και τις οικογένειές τους. Καθώς το ύψος του κατώτατου μισθού είναι σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της αποτελεσματικότητας της επίδρασής του, αποτελεί βασικό αίτημα της ΓΣΕΕ να επανέλθει η θεσμική διαμόρφωση του κατώτατου μισθού στην Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, καθώς η διαβούλευση μεταξύ των κοινωνικών εταίρων είναι κρίσιμης σημασίας για την αποδοχή του τελικού προσδιορισμού του ύψους του, την ενίσχυση της κοινωνικής και εργασιακής ειρήνης, και τελικά τη συμμόρφωση, που θα επιτρέψει την αύξηση της αποτελεσματικότητας των θετικών του επιδράσεων.

Η θέση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ είναι ότι, για να είναι επαρκές το επίπεδο του κατώτατου μισθού, θα πρέπει να αντιστοιχεί στο ύψος του μισθού αξιοπρεπούς διαβίωσης. Στην οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υποστηρίζεται ότι οι κατώτατοι μισθοί θεωρούνται επαρκείς εάν είναι δίκαιοι σε σχέση με την κατανομή των μισθών στη χώρα και εάν παρέχουν ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Επίσης, προτείνονται δείκτες-οδηγοί για τη δίκαιη

προσαρμογή του κατώτατου μισθού (European Commission, 2020a), με τους οποίους συγκλίνει και η άποψη της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας των Εργατικών Συνδικάτων (ETUC, 2020). Για την περίπτωση της Ελλάδας, η θέση μας είναι ότι η προσαρμογή αυτή θα μπορούσε να συμβεί εφόσον χρησιμοποιηθεί στον προσδιορισμό του κατώτατου μισθού ο διεθνώς αναγνωρισμένος στατιστικός δείκτης Kaitz, ο οποίος επιτρέπει τη σύγκριση του κατώτατου μισθού με τον ακαθάριστο διάμεσο μισθό πλήρους απασχόλησης.[1] Ο δείκτης Kaitz αποτυπώνει τη σχετική θέση αυτών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στη συνολική κατανομή των μισθών και στη διανομή του εισοδήματος. Επίσης, η επιλογή του δείκτη Kaitz είναι ένδειξη και της αποτελεσματικότητας του κατώτατου μισθού στην αντιμετώπιση των φαινομένων της εργασιακής φτώχειας και της οικονομικής ανισότητας. Το όριο του 60% του εθνικού διάμεσου εισοδήματος χρησιμοποιείται ευρέως στον ορισμό του κινδύνου σχετικής φτώχειας (at risk of poverty), ενώ το όριο του 50% του εθνικού διάμεσου εισοδήματος είναι ένδειξη απόλυτης φτώχειας (absolute poverty). Στη σχετική επιστημονική συζήτηση υπάρχει σύγκλιση απόψεων στο ότι το όριο του 60% του ακαθάριστου διάμεσου μισθού θα μπορούσε να αξιολογηθεί ως μια κατά προσέγγιση εκτίμηση του αξιοπρεπούς κατώτατου μισθού διαβίωσης (Schulten and Muller, 2019).

Η άποψή μας είναι ότι ο διάμεσος ακαθάριστος μισθός πλήρους απασχόλησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί γι' αυτόν τον σκοπό, με το πλεονέκτημα ότι επηρεάζεται λιγότερο από ακραίες αξίες και, ως εκ τούτου, αντιπροσωπεύει έναν πιο σταθερό δείκτη του γενικού μισθολογικού επιπέδου μιας χώρας. Σε αντίθεση με τον μέσο μισθό, η ίδια η διάμεση τιμή επηρεάζεται επίσης σπάνια από προσαρμογές του κατώτατου μισθού, επιτρέποντάς της να χρησιμεύσει ως εξωγενής δείκτης αναφοράς. Πρέπει να σημειωθεί ότι ως μισθός διαβίωσης ο δείκτης Kaitz έχει συγκεκριμένους περιορισμούς ειδικά στην περίπτωση όπου η μισθολογική ανισό-

[1] Στον προσδιορισμό της «επάρκειας» του κατώτατου μισθού η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρεται επίσης και στη χρήση του ορίου του 50% του ακαθάριστου μέσου μισθού.

τητα είναι υψηλή και υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό χαμηλών μισθών στην αγορά εργασίας. Στην περίπτωση αυτή ο δείκτης θα είναι υψηλός παρά το γεγονός ότι σε απόλυτο επίπεδο ο κατώτατος μισθός θα είναι πολύ χαμηλός και ανεπαρκής να καλύψει το κόστος διαβίωσης.

Ως προς τον πιο αποτελεσματικό τρόπο ενίσχυσης της οικονομικής και της κοινωνικής σταθερότητας και ανάπτυξης της χώρας, τη διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου για τους εργαζομένους και τις οικογένειές τους και τη δίκαιη διανομή της προσδοκώμενης, βάσει επίσημων προβλέψεων, αύξησης του ΑΕΠ το 2021 και το 2022, η πρόταση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ είναι η εξής: Άμεση αύξηση του κατώτατου μισθού στο ύψος των 751 ευρώ μηνιαίως στο πλαίσιο ενός χρονοδιαγράμματος με τιμή αναφοράς το 60% του διάμεσου ακαθάριστου μισθού των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης. Τα εμπειρικά ευρήματα που ακολουθούν αιτιολογούν πλήρως το οικονομικό και το κοινωνικό περιεχόμενο της πρότασής μας.

3

Η σημασία της αύξησης του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα: Εμπειρικά ευρήματα

Στη διάρκεια του 2020, όπως και το πρώτο τρίμηνο του 2021, η αγορά εργασίας βρέθηκε αντιμέτωπη με μια άνευ προηγουμένου κρίση σε θέσεις εργασίας, εισοδήματα και επίπεδα επισφάλειας και αβεβαιότητας. Σημειώθηκε μια πολύ σημαντική μείωση των ωρών εργασίας που μεταφράστηκε τόσο σε απώλειες απασχόλησης, με αύξηση του οικονομικά μη ενεργού δυναμικού, όσο και σε μείωση των ωρών εργασίας για όσους παρέμειναν απασχολούμενοι. Η κρίση είχε ιδιαίτερα καταστροφικές επιπτώσεις σε πολλές ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, όπως οι νέοι, οι γυναίκες, οι χαμηλόμισθοι και οι χαμηλά ειδικευμένοι εργαζόμενοι. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί το εξής: Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, παρά το γεγονός ότι οι συνέπειες της πανδημικής κρίσης ήταν οριζόντιες, 17 κράτη μέλη της ΕΕ έχουν ήδη αυξήσει τον κατώτατο μισθό από την 1/1/2021, 3 κράτη μέλη τον διατήρησαν σταθερό στο ύψος του 2020, ενώ μόνο στην Ελλάδα οι διαπραγματεύσεις αναβλήθηκαν την προηγούμενη χρονιά και ο κατώτατος μισθός εξακολουθεί να είναι στο ύψος του 2019. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στη χώρα μας, ακόμη, περίπου μέσα του 2021, δεν έχει αποφασιστεί καμία μεταβολή του κατώτατου μισθού. Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι από τις 17 χώρες που αύξησαν τον κατώτατο μισθό το 2021, οι 14 τον είχαν αυξήσει και το 2020 σε σχέση με το 2019. Παράλληλα, ανάμεσα στις χώρες που διατηρήσαν την 1η Ιανουαρίου του 2021 τον κατώτατο μισθό σταθερό σε σχέση με την 1η Ιανουαρίου του 2020, η Εσθονία και η Ισπανία, είχαν ήδη αυξήσει τον ωριαίο κατώτατο μισθό σε σχέση με το 2019 κατά 8,15% και 5,55%. Για το 2021, υψηλότερη ήταν η αύξηση του ωριαίου κατώτατου μισθού στη Λετονία (16,3%) και χαμηλότερη στη Γαλλία και στη Μάλτα (1%).

Πίνακας 1: Μεταβολές του ωριαίου κατώτατου μισθού στην ΕΕ

	Μεταβολή από 1η Ιανουαρίου 2020		Ημ/νία πιο πρόσφατης μεταβολής
	Ποσοστιαία (%)	Ονομαστική (σε ευρώ)	
Λετονία	16,3	0,41	1η Ιανουαρίου 2021
Σλοβενία	8,9	0,48	1η Ιανουαρίου 2021
Πολωνία	7,7	1,16	1η Ιανουαρίου 2021
Σλοβακία	7,4	0,25	1η Ιανουαρίου 2021
Βουλγαρία	7,1	0,26	1η Ιανουαρίου 2021
Λιθουανία	5,6	0,21	1η Ιανουαρίου 2021
Πορτογαλία	4,7	0,18	1η Ιανουαρίου 2021
Κροατία	4,6	1,08	1η Ιανουαρίου 2021
Ιρλανδία	4,1	0,4	1η Ιανουαρίου 2021
Τσεχία	3,7	3,2	1η Ιανουαρίου 2021
Ρουμανία	3,1	0,42	1η Ιανουαρίου 2021
Λουξεμβούργο	2,8	0,35	1η Ιανουαρίου 2021
Βέλγιο	2	0,19	1η Ιανουαρίου 2021
Ολλανδία	1,9	0,19	1η Ιανουαρίου 2021
Γερμανία	1,6	0,15	1η Ιανουαρίου 2021
Γαλλία	1	0,1	1η Ιανουαρίου 2021
Μάλτα	1	0,04	1η Ιανουαρίου 2021
Εσθονία	0	0	1η Ιανουαρίου 2020
Ουγγαρία	0	0	1η Ιανουαρίου 2020
Ισπανία	0	0	1η Ιανουαρίου 2020
Ελλάδα	–	–	1η Φεβρουαρίου 2019

Πηγή: WSI Minimum wage database

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη μας ένα επιπρόσθετο στοιχείο της προτεινόμενης οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία υπογραμμίζει ότι η πραγματική αγοραστική δύναμη των κατώτατων μισθών θα πρέπει να αποτελεί ένα από τα κριτήρια για την αξιολόγηση της επάρκειάς τους (European Commission, 2020a). Οι εθνικές διαφορές στο κόστος διαβίωσης μπορούν να αντιμετωπιστούν σε εύλογο βαθμό με τη μετατροπή των κατώτατων μισθών σε μονάδες ίδιας αγοραστικής δύναμης (ΜΙΑΔ). Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει τους ωριαίους κατώτατους μισθούς στην ΕΕ σε ευρώ ίδιας αγοραστικής δύναμης.

Παρατηρούμε ότι η αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα είναι η 5η χαμηλότερη σε όλη την ΕΕ. Επιπλέον, η Ελλάδα είναι το μόνο κράτος-μέλος το οποίο υπέστη απώλεια αγοραστικής δύναμης του κατώτατου μισθού σε σχέση με το επίπεδο του 2010 (-9,45%), όταν στα υπόλοιπα κράτη-μέλη υπήρξε πολύ μεγάλη αύξηση. Παρατηρούμε επίσης ότι η χώρα μας με λιγότερα από 4,5 ευρώ ίδιας αγοραστικής δύναμης έχει πλέον χαμηλότερη πραγματική αγοραστική δύναμη από ορισμένα κράτη-μέλη της ανατολικής Ευρώπης, καθώς το κόστος διαβίωσης στην Ελλάδα είναι σημαντικά υψηλότερο.

Διάγραμμα 1: Η αγοραστική δύναμη του ωριαίου κατώτατου μισθού την 1η Ιανουαρίου του 2021 και η ποσοστιαία (%) μεταβολή του σε σχέση με το 2010 (ΕΕ, ευρώ ίδιας αγοραστικής δύναμης)

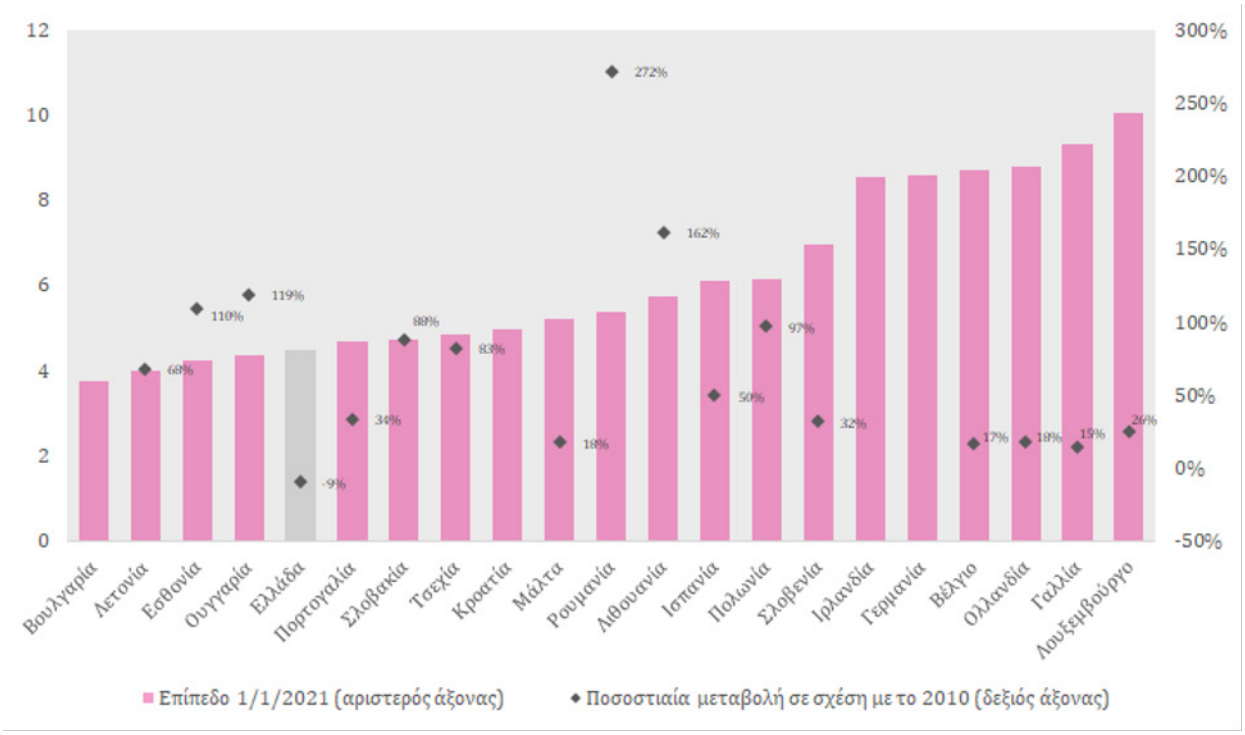

Πηγή: WSI Minimum wage database, ΟΟΣΑ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)
Σημείωση: Στον υπολογισμό της ποσοστιαίας μεταβολής δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για Βουλγαρία, Κροατία, Ιρλανδία και Γερμανία.

Παρατηρείται λοιπόν απόκλιση του κατώτατου μισθού της Ελλάδας από τον μισθό αξιοπρεπούς διαβίωσης και επιδείνωση της πραγματικής αγοραστικής δύναμής του στην ΕΕ. Τα προαναφερόμενα εμπειρικά ευρήματα καθιστούν αδικαιολόγητη κάθε νέα καθυστέρηση άμεσης θετικής μεταβολής του ύψους του κατώτατου μισθού μέσα στο 2021. Όπως δείχνουμε παρακάτω, τα οφέλη μιας άμεσης αύξησης του κατώτατου μισθού για την οικονομία και την κοινωνία είναι πολύ σημαντικά.

Το Διάγραμμα 2 παρουσιάζει εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι οποίες δείχνουν ότι μια αύξηση του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα στο 60% του διάμεσου μισθού θα επηρεάσει το 34% των απασχολουμένων, που είναι το υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ.

Διάγραμμα 2: Ποσοστό (%) απασχολουμένων που θα επηρεάσει η μεταβολή του κατώτατου μισθού (ΕΕ, αύξηση στο 60% του διάμεσου μισθού)

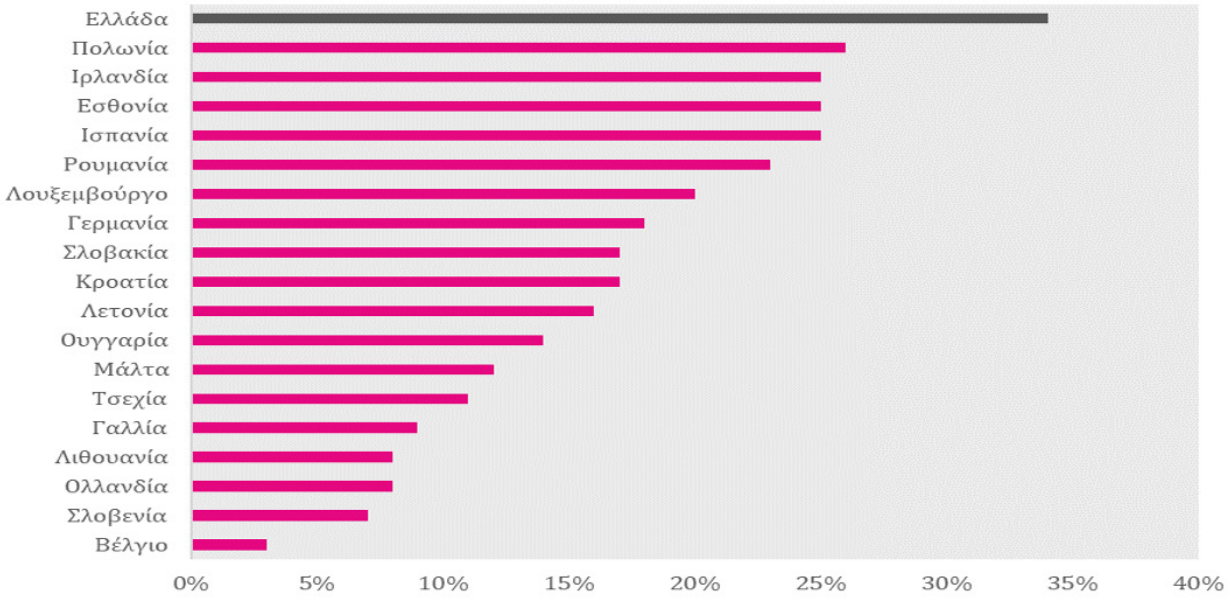

Πηγή: Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2020b)

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό είναι αυτό της Πολωνίας (26%), το οποίο είναι αρκετά χαμηλότερο από της Ελλάδας, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό απασχολουμένων που θα επηρεαστούν από τη μεταβολή του κατώτατου μισθού είναι του Βελγίου (μόλις 3%). Το εύρημα αυτό είναι ενδεικτικό των συνθηκών που δημιούργησε η εφαρμογή εισοδηματικής λιτότητας την περασμένη δεκαετία, εδραιώνοντας ένα παραγωγικό πρότυπο το οποίο στηρίζεται σε χαμηλά αμειβόμενη εργασία.

Το Διάγραμμα 3 αποτυπώνει τη σχετική θέση αυτών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στη συνολική κατανομή των μισθών και στη διανομή του εισοδήματος βάσει του στατιστικού δείκτη Kaitz. Όπως προαναφέρθηκε, το όριο του 60% του εθνικού ακαθάριστου διάμεσου μισθού δείχνει το όριο του κινδύνου σχετικής φτώχειας, ενώ το όριο του 50% του ακαθάριστου διάμεσου μισθού είναι ένδειξη κινδύνου απόλυτης φτώχειας.

Διάγραμμα 3: Κατώτατος μισθός ως ποσοστό (%) του διάμεσου ακαθάριστου μισθού (Ελλάδα, 2000-2019)

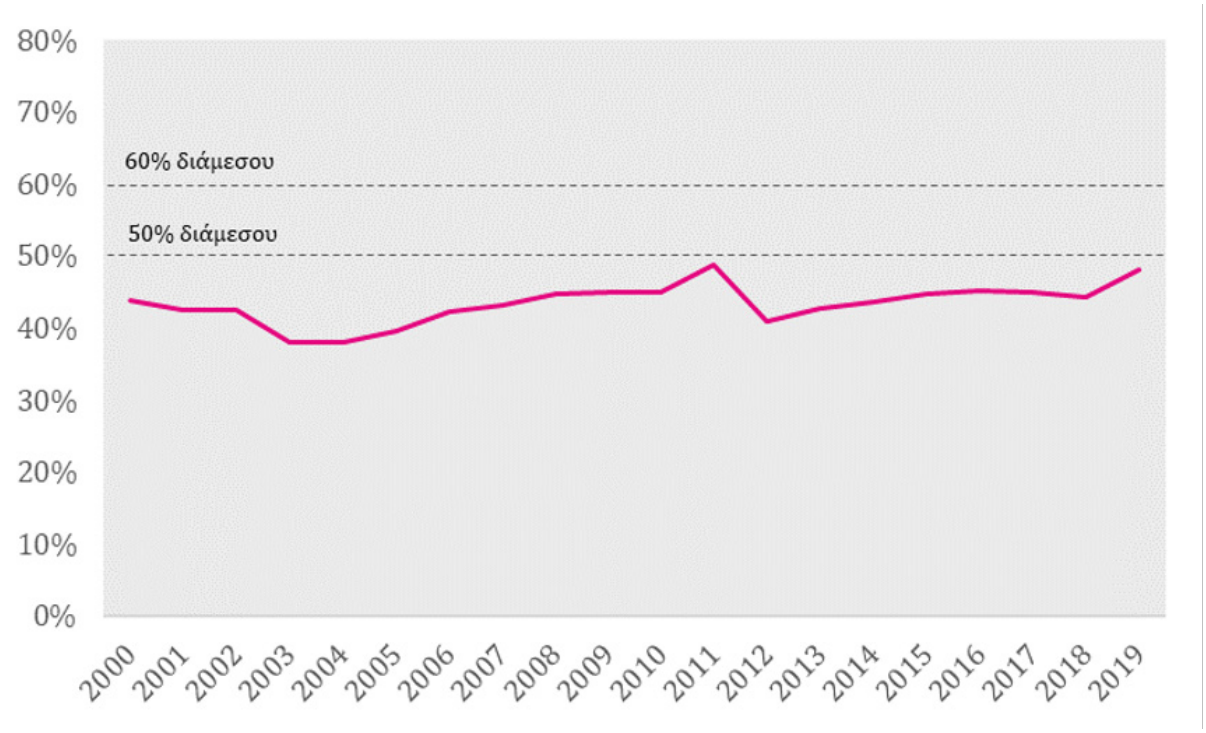

Πηγή: ΟΟΣΑ

Παρατηρούμε ότι, παρά την αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 10,9% το 2019, παραμένει κάτω από το όριο της σχετικής και της απόλυτης φτώχειας, αφού αντιστοιχεί στο 48,2% του διάμεσου μισθού. Είναι συνεπώς απολύτως αναγκαίο να ενεργοποιηθούν διαδικασίες αύξησης και προσαρμογής του κατώτατου μισθού. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει την απαιτούμενη απόλυτη μεταβολή του τρέχοντος κατώτατου μισθού σε δεκατετράμηνη βάση, τόσο με βάση τα στοιχεία για τον διάμεσο μισθό της Eurostat, τα οποία χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και τα στοιχεία του ΟΟΣΑ, τα οποία το ΙΝΕ ΓΣΕΕ θεωρεί καταλληλότερα για την προσέγγιση ενός μισθού αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η διαφορά στα μεγέθη που προσφέρουν οι στατιστικές υπηρεσίες είναι σημαντική. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat, το 60% του διάμεσου μισθού είναι 783 ευρώ, ενώ με βάση τα στοιχεία του ΟΟΣΑ είναι 809 ευρώ. Συνεπώς, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 2, στην πρώτη περίπτωση ο τρέχων κατώτατος ονομαστικός μισθός πρέπει να αυξηθεί μηνιαίως κατά 133 ευρώ, ενώ στη δεύτερη κατά 159 ευρώ.

Πίνακας 2: Μεταβολή του κατώτατου μισθού ώστε να καταστεί μισθός αξιοπρεπούς διαβίωσης (Ελλάδα)

	Τρέχον επίπεδο	Αύξηση στο 60% του διάμεσου μισθού	
		Ονομαστικό επίπεδο	Μεταβολή σε ευρώ
Στοιχεία Eurostat	650	783	133
Στοιχεία ΟΟΣΑ	650	809	159

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission 2020b), ΟΟΣΑ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Όπως προαναφέρθηκε, η πρόταση του ΙΝΕ ΓΣΕΕ αναφορικά με την προσαρμογή του κατώτατου μισθού στο 60% του διάμεσου μισθού πρέπει να γίνει βάσει ενός συμφωνημένου μεταξύ των κοινωνικών εταίρων χρονοδιαγράμματος. Για το 2021, η πρότασή μας είναι ο κατώτατος μισθός να ανέλθει στα 751 ευρώ και στη συνέχεια να προσαρμοστεί στο 60% του διάμεσου μισθού βάσει των στοιχείων του ΟΟΣΑ, δηλαδή στα 809 ευρώ.

Για το ΙΝΕ ΓΣΕΕ είναι εξαιρετικής σημασίας ένα ακόμη βασικό στοιχείο της προτεινόμενης οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο αφορά τις διατάξεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση των εθνικών συστημάτων συλλογικών διαπραγματεύσεων. Υποστηρίζεται ότι όλα τα κράτη-μέλη με επίπεδο συλλογικής κάλυψης κάτω του 70% του εργατικού δυναμικού είναι υποχρεωμένα να ξεκινήσουν εθνικό διάλογο με στόχο την ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και συμβάσεων εργασίας.

Διάγραμμα 4: Ποσοστό (%) κάλυψης συλλογικών συμβάσεων εργασίας (ΕΕ)

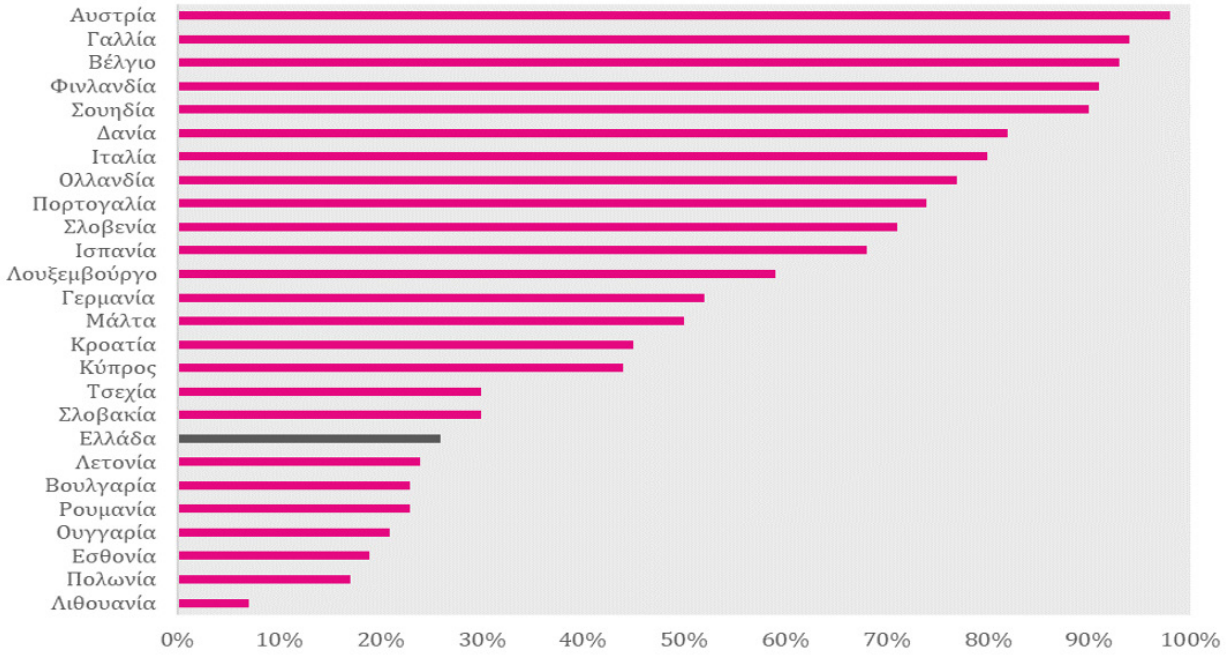

Πηγή: WSI Minimum wage database
Σημείωση: Η διαθεσιμότητα των στοιχείων διαφέρει ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Τα στοιχεία του διαγράμματος καλύπτουν μια περίοδο μεταξύ 2009 και 2019. Για την Ελλάδα τα πιο πρόσφατα στοιχεία είναι του 2016.

Όπως δείχνει το Διάγραμμα 4, το ποσοστό κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων είναι κάτω από το όριο του 70% σε 17 από τα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ, με το ποσοστό της Ελλάδας να βρίσκεται στο 26%, το οποίο βάσει των διαθέσιμων στοιχείων είναι το όγδοο χαμηλότερο ποσοστό κάλυψης στην ΕΕ.

Όπως αναφέρουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission, 2020b) και το ETUI (2020), αν δεν ενισχυθεί η κάλυψη των συλλογικών διαπραγματεύσεων, τότε είναι αρκετά πιθανό στην πράξη οι εργαζόμενοι να μην λαμβάνουν τον κατώτατο μισθό λόγω αθέμιτων πρακτικών και μη συμμόρφωσης εκ μέρους των εργοδοτών. Επομένως, πέραν της αύξησης του κατώτατου μισθού, θα πρέπει να υπάρξει σημαντική αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων που προστατεύονται από την εργοδοτική παραβατικότητα με συλλογικές διαπραγματεύσεις και συμβάσεις εργασίας. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η Ελλάδα θα πρέπει να ενισχύσει τον θεσμό των συλλογικών διαπραγματεύσεων ώστε το ποσοστό κάλυψης να αυξηθεί κατά τουλάχιστον 44 ποσοστιαίες μονάδες.

4

Μακροοικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της αύξησης του κατώτατου μισθού

Στην ενότητα αυτή εξετάζουμε τις μακροοικονομικές και τις κοινωνικές συνέπειες βάσει ενός σεναρίου κατά το οποίο ο κατώτατος μισθός αυξάνεται το δ΄ τρίμηνο του 2021 κατά 101 ευρώ και επιστρέφει στα 751 ευρώ.[2] Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τις μακροοικονομικές επιδράσεις. Η αύξηση του κατώτατου μισθού εκτιμάται ότι θα έχει θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα αφού θα ενισχύσει την εσωτερική ζήτηση. Συγκεκριμένα, το 2021 και το 2022 το ονομαστικό ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 0,09%[3] και 2,43% αντίστοιχα σε σχέση με το βασικό σενάριο, το οποίο υποθέτει ότι ο κατώτατος μισθός μένει αμετάβλητος. Το 2021 το πραγματικό ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα είναι κατά 0,86% υψηλότερο από το βασικό σενάριο, ενώ το 2022 η αντίστοιχη διαφορά εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 1,06%. Η παραγωγικότητα της εργασίας αναμένεται ότι θα ενισχυθεί κατά 0,51% το 2022, ενώ το 2021 δεν εκτιμάται ότι θα υπάρχει κάποια ουσιαστική επίδραση. Η εντονότερη οικονομική δραστηριότητα θα έχει ως συνέπεια τη μείωση του ποσοστού ανεργίας κατά επιπλέον 0,05% το 2021 και 0,59% το 2022. Παράλληλα, η αύξηση του κατώτατου μισθού θα δώσει ένα τέλος στις αποπληθωριστικές πιέσεις που κυριαρχούν σήμερα αφού θα επαναφέρει τον ρυθμό πληθωρισμού πιο κοντά στον στόχο που έχει θέσει η ΕΚΤ.

Πίνακας 3: Μακροοικονομικές επιδράσεις του σεναρίου επαναφοράς του κατώτατου μισθού στα 751 ευρώ (Ελλάδα)

	2021	2022
Ονομαστικό ΑΕΠ	0,09%	2,43%
Πραγματικό ΑΕΠ	0,86%	1,06%
Ποσοστό ανεργίας	-0,05%	-0,59%
Παραγωγικότητα εργασίας	0,01%	0,51%

Πηγή: Εκτιμήσεις ΙΝΕ ΓΣΕΕ
Σημείωση: Τα στοιχεία του πίνακα υποδηλώνουν πόσο παραπάνω θα μεταβληθούν τα βασικά μεγέθη αν αυξηθεί ο κατώτατος μισθός σε σύγκριση με το βασικό σενάριο στο οποίο ο κατώτατος μισθός παραμένει σταθερός.

[2] Οι εκτιμήσεις προκύπτουν μέσα από τη χρήση ενός μακροοικονομετρικού υποδείγματος αποθεμάτων-ροών προσαρμοσμένου στην ελληνική οικονομία, το οποίο εξετάζει τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της μεταβολής του κατώτατου μισθού και της ελαστικοποίησης της αγοράς εργασίας. Για μια τεχνική επεξήγηση της δομής του υποδείγματος βλ. Pierros (2020).

[3] Στο μακροοικονομικό υπόδειγμά μας, η πολλαπλασιαστική επίδραση μιας αύξησης της ζήτησης λαμβάνει χώρα με υστέρηση μιας περιόδου. Δεδομένου ότι χρησιμοποιούμε στοιχεία τριμηνιαίας συχνότητας, η πολλαπλασιαστική επίδραση της αύξησης του κατώτατου μισθού αρχίζει να γίνεται εμφανής το επόμενο τρίμηνο από αυτό στο οποίο αυξάνεται ο κατώτατος μισθός, δηλαδή, στα ευρήματά μας, από το α' τρίμηνο του 2022. Γι' αυτόν τον λόγο, η επίδραση του κατώτατου μισθού στα υπό εξέταση μακροοικονομικά μεγέθη το δ' τρίμηνο του 2021 είναι οριακή.

Επιπλέον, σημειώνεται ότι η ενισχυμένη οικονομική δραστηριότητα θα αυξήσει τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης βελτιώνοντας το δημοσιονομικό ισοζύγιο αλλά και τον λόγο χρέος/ΑΕΠ. Το στοιχείο αυτό μπορεί να αποβεί κρίσιμο μετά την επιδείνωση των δύο αυτών μεγεθών ως αποτέλεσμα της δημοσιονομικής επέκτασης στην προσπάθεια αντιμετώπισης της ύφεσης λόγω πανδημικής κρίσης.

Διάγραμμα 5: Χρέος ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ με βάση το σενάριο επαναφοράς του κατώτατου μισθού στα 751 ευρώ (Ελλάδα)

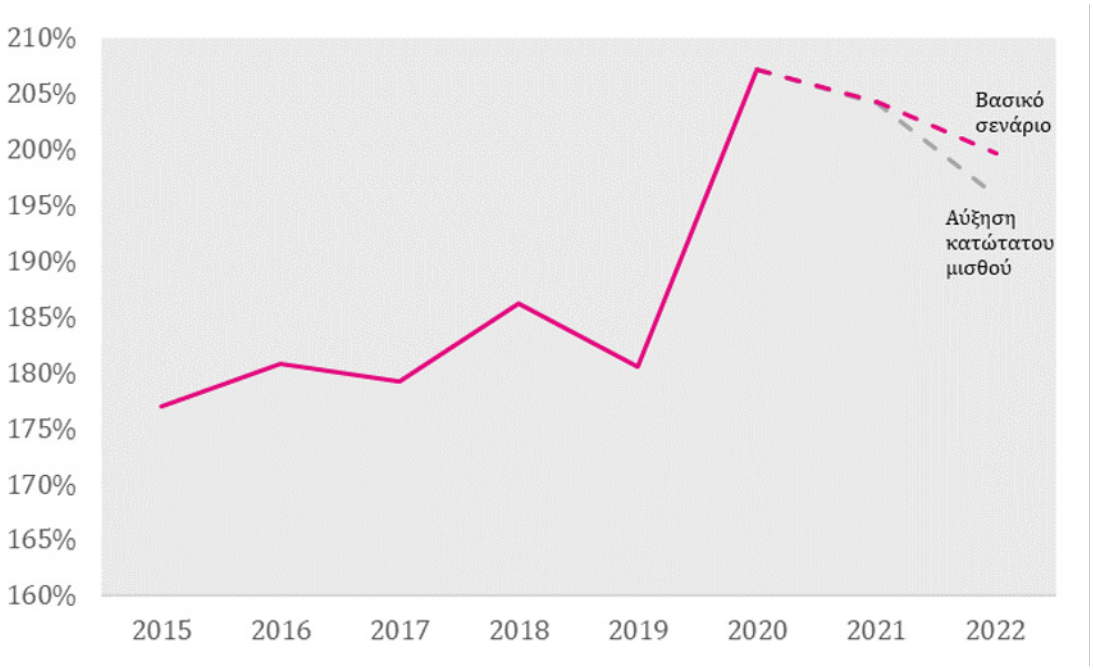

Πηγή: Εκτιμήσεις ΙΝΕ ΓΣΕΕ

Τα παραπάνω γίνονται εμφανή στο Διάγραμμα 5, το οποίο αποτυπώνει τον λόγο χρέος/ΑΕΠ. Το χρέος σε όρους ΑΕΠ αυξήθηκε σημαντικά το 2020, ενώ αναμένεται να μειωθεί δραστικά το 2021 και το 2022, παραμένοντας ωστόσο αρκετά υψηλότερα από το επίπεδο του 2019 (βασικό σενάριο στο Διάγραμμα 5). Η αύξηση του κατώτατου μισθού αφενός θα αυξήσει το ΑΕΠ, αφετέρου θα ενισχύσει τα έσοδα του δημόσιου τομέα με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη βελτίωση του λόγου χρέος/ΑΕΠ. Συνεπώς, η αύξηση του κατώτατου μισθού θα ενισχύσει τις μακροοικονομικές επιδόσεις της οικονομίας και θα βελτιώσει τους όρους άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής, τη δημοσιονομική φερεγγυότητα και τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους.

Πέρα από τις μακροοικονομικές επιπτώσεις, η αύξηση του κατώτατου μισθού αναμένεται να συμβάλει θετικά στη συνοχή της αγοράς εργασίας και της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και στην επίτευξη βασικών στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ. Δεδομένου του μεγάλου ποσοστού απασχολουμένων που εκτιμάται ότι θα επηρεάσει η μεταβολή του κατώτατου μισθού δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση η εξίσου σημαντική θετική συνεισφορά που θα έχει στη μείωση της εισοδηματικής ανισότητας.

Διάγραμμα 6: Ποσοστιαία μείωση της εισοδηματικής ανισότητας λόγω αύξησης του κατώτατου μισθού (ΕΕ, αύξηση στο 60% του διάμεσου μισθού)

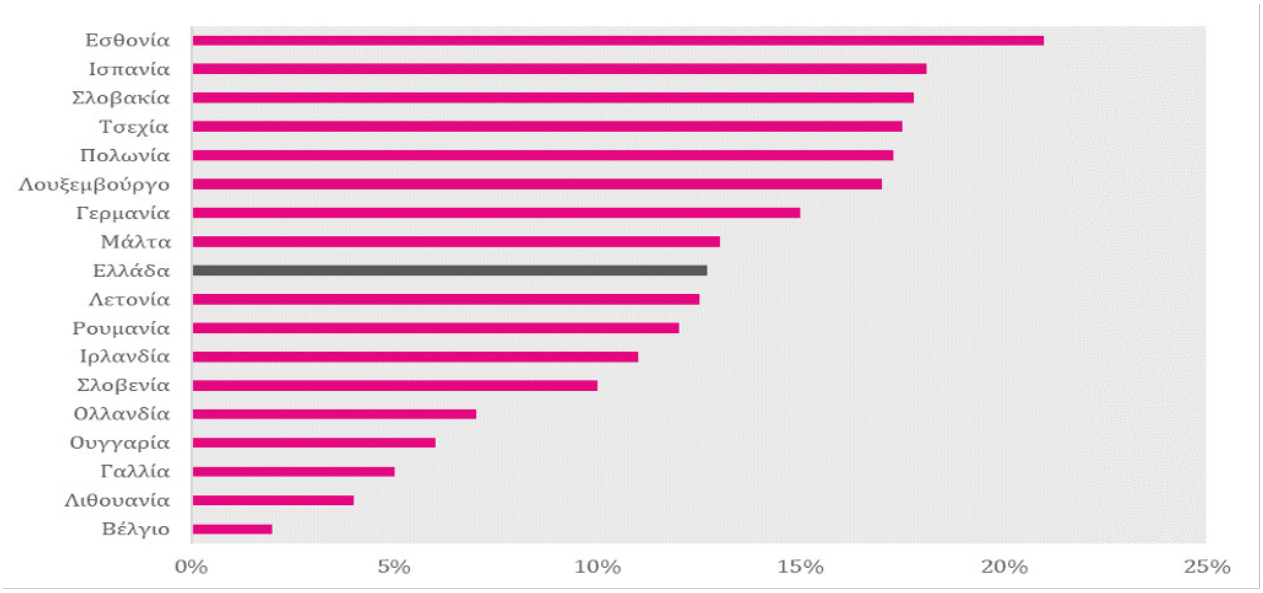

Πηγή: Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission 2020b)

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 6, όπου παρουσιάζουμε τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που αντιστοιχούν σε μια αύξηση του κατώτατου μισθού στο 60% του διάμεσου μισθού βάσει των στοιχείων της Eurostat, η εισοδηματική ανισότητα θα μειωθεί κατά περίπου 13 ποσοστιαίες μονάδες. Επίσης, μια τέτοια εξέλιξη θα έχει σημαντικά θετική επίδραση στον περιορισμό της εισοδηματικής ανισότητας ανάμεσα στα φύλα (βλ. Διάγραμμα 7). Η Ελλάδα ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, αφού, όπως προκύπτει από τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχει το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό στην ΕΕ.

Διάγραμμα 7: Ποσοστιαία (%) μείωση της εισοδηματικής ανισότητας ανάμεσα στα φύλα λόγω αύξησης του κατώτατου μισθού (ΕΕ, αύξηση στο 60% του διάμεσου μισθού)

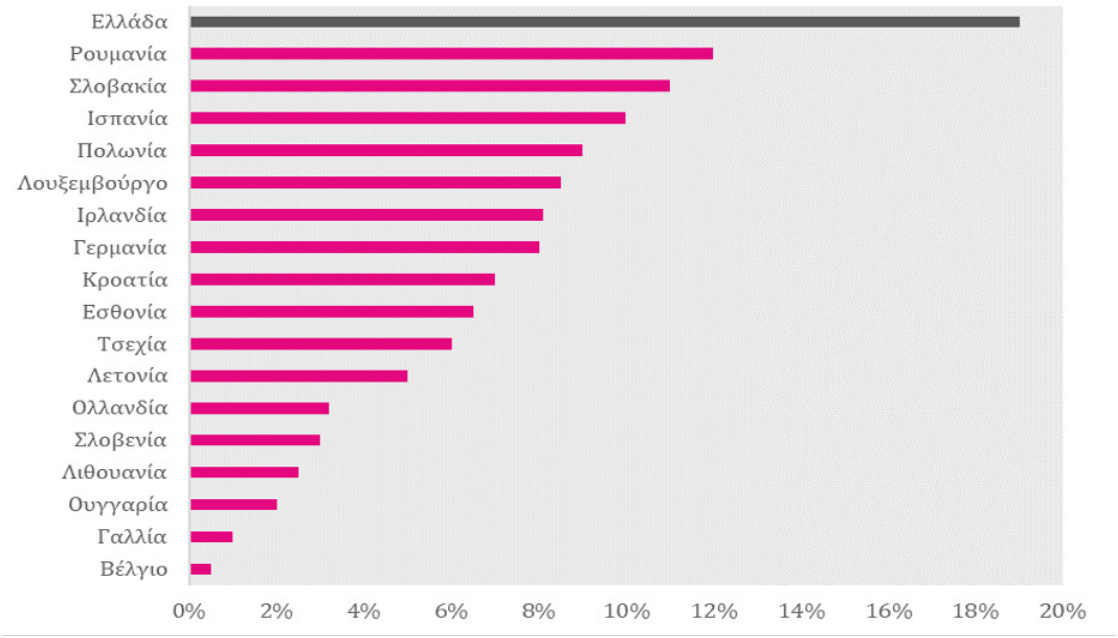

Πηγή: Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2020b)

Ολοκληρώνοντας, στη χώρα μας ο κατώτατος μισθός βρίσκεται κάτω από το όριο της απόλυτης και της σχετικής φτώχειας. Είναι υπερβολικά χαμηλός για να εξασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Ένα μεγάλο ποσοστό μισθωτών λαμβάνει τον κατώτατο μισθό, επομένως ο κίνδυνος φτώχειας για τους απασχολουμένους (in-work poverty) και ειδικότερα για τις γυναίκες είναι αρκετά υψηλός, και γίνεται ακόμη μεγαλύτερος αν συμπεριλάβουμε εκείνους που αμείβονται χαμηλότερα από τον κατώτατο μισθό. Η εξασφάλιση ενός επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης καθιστά άμεση την ανάγκη αύξησής του κατά 159 ευρώ μηνιαίως σε δεκατετράμηνη βάση. Συνεπώς, η αύξηση του κατώτατου μισθού και η εξασφάλιση ενός επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης πρέπει να αποτελέσει πρωταρχικό στόχο της οικονομικής πολιτικής της χώρας μας, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί η οικονομική και η κοινωνική σταθερότητα και ανάπτυξη, θα βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης για ένα σημαντικό τμήμα εργαζομένων και θα μειωθεί η ανασφάλεια και η επισφάλεια που διακρίνει σήμερα την αγορά εργασίας. Η πρόσβαση των εργαζομένων σε ευκαιρίες απασχόλησης και σε κατώτατους μισθούς αξιοπρεπούς διαβίωσης είναι ουσιαστικής σημασίας για τη διατηρησιμότητα μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάκαμψης.

Βιβλιογραφία

- ETUI (2020). *Benchmarking Working Europe 2020. COVID-10 and the World of Work: The Impact of a Pandemic*, European Trade Union Institute, Brussels.
- ETUC (2020). "ETUC REPLY to the First Consultation of Social Partners under Article 154 TFEU on a possible action addressing the challenges related to fair minimum wages", Brussels.
- European Commission (2020a). "Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on adequate minimum wages in the European Union", COM/2020/682 final.
- European Commission (2020b). "Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on adequate minimum wages in the European Union. Impact Assessment", Commission Staff Working Document 245, European Commission, Brussels.
- ILO (2009). "Recovering from the Crisis: A Global Jobs Pact. International Labour Conference. 98th Session", International Labour Office, Geneva.
- ILO (2016). *Minimum Wage Policy Guide*, International Labour Office, Geneva.
- ILO (2019). "ILO Centenary Declaration for the Future of Work. International Labour Conference. 108th Session", International Labour Office, Geneva.
- ILO (2020). *Global Wage Report 2020-2021. Wages and Minimum Wages in the Time of Covid-19*, International Labour Office, Geneva.
- ΙΝΕ ΓΣΕΕ – ΚΑΝΕΠ (2020). *Η μετάβαση της ελληνικής οικονομίας σε ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης: Μια εναλλακτική πρόταση στην Έκθεση Πισσαρίδη*, Δεκέμβριος.
- Pierros, C. (2020). "A labor market–augmented empirical stock-flow consistent model applied to the greek economy", *Working Papers Series* 949, Levy Economics Institute, Annandale-on-Hudson, New York.
- Schulten, T. and Muller, T. (2019). "What's in a name? From a minimum wage to living wage in Europe", *Transfer*, 25(3), pp. 267-284.

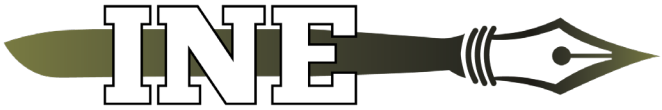

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Εμμ. Μπενάκη 71Α, Τ.Κ. 10681, Αθήνα, Τηλ: 210 3327710, Fax: 210 3304452

INE - ΓΣΕΕ www.inegsee.gr info@inegsee.gr